

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איסור בניין וסתירה בכלי שיש בו אוכל

(קמ"ו א') **משנה:** שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי (לנוקבה יפה בפתח נאה). (1) ואין נוקבין מגופה של חבית (הדבוקה בפי החבית, אלא נוטל כולה). דברי רבי יהודה. (2) וחכמים: מתירין (שאינן הדרך לעשות פתח בחבית באופן זה). ולא יקבנה מצדה (לדברי הכל, שבוודאי הדרך לעשות פתח כך).

אמר רב הונא: מחלוקת למעלה (בראש המגופה. שם התירו חכמים, שאין דרך לעשות פתח שם, אלא נוטל כל המגופה). אבל מן הצד (של המגופה), דברי הכל אסור. והיינו דקתני לא יקבנה מצדה.

ורב חסדא אמר: מחלוקת מן הצד. אבל על גבה, דברי הכל מותר (שבוודאי אין זו דרך עשיית פתח). והא דקתני לא יקבנה מצדה, התם בגופה דחבית.

תניא: חותלות (סלים) של גרוגרות ושל תמרים (ששמים בהם תמרים רעים להתבשל) - מתיר (אם הכיסוי קשור בחבל) ומפקיע (פורם החבל בכלי) וחותך.

בעו מיניה מרב ששת: מהו למיברז (לנקוב) חביתא בבורטיא (ברומח) בשבתא (במקום שאסור לעשות נקב רגיל¹). לפיתחא קמיכוין ואסיר, או דילמא לעין יפה קמיכוין (להרחיב מוצא היין בנקב גדול, ממה שלא נקב כדרך הנוקבים נקב עגול ויפה), ושרי. אמר להו: לפיתחא קא מכוין, ואסיר.

מיתיבי: רבן שמעון בן גמליאל אומר: מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף!

(ומתריץ) התם ודאי לעין יפה קמיכוין (שמרחיב וחותך למטה ממגופתה). הכא, אם איתא דלעין יפה קמיכוין, לפתוחי מיפתח (יטול מגופתה).

תנו רבנן: אין נוקבין נקב חדש (בכלי) בשבת. ואם בא (רק) להוסיף (להרחיב נקב קיים), מוסיף. ויש אומרים: אין מוסיפין². ושזין (הכל מודים) שנוקבין נקב ישן (שנסתם) לכתחילה. דרש רב נחמן משום רבי יוחנן: הלכה כיש אומרים (שאסור מדרבנן להרחיב שום נקב בשבת).

(קמ"ו ב') (שנינו בסיפא דברייתא) ושזין שנוקבין נקב ישן (שנסתם), לכתחילה. אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו (שמותר) אלא (כשהסתימה) במקום העשוי לשמר (ריח היין שלא יצא ויתקלקל. וכיון שלא עושים אותה סתימה מעולה, אינה כלום). אבל לחזק (סתימה שמטרתה לחזק הכלי שלא יינן), אסור (הואיל וסתימה מעולה היא בטל ממנה שם פתח, וכשחוזר ונוקבה, נחשב כפותח לכתחילה).

1. אבל במקום שמותר לעשות נקב רגיל, כל שכן שמותר ברומח. הגהות הגר"א בשם הטור.

2. שורש מחלוקתם נובע מטעם התקנה; שכן מן התורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, אינו חשוב פתח. ואילו הנקבים כולם אין מכניסים בהם, אלא להוציא בלבד הם עשויים ומותרים. ורבנן גזרו על כל נקב מפני שלא יפתחו נקב בלול התרנגולים, שהוא עשוי להכניס רוח ולהוציא הבל (ור"ח כתב להוציא בהמות), והוא כמין פתח ואסור. ומפני שהוא פתח גמור האסור מן התורה, גזרו על כל נקב. אבל ההרחבה, שאין אדם מרחיב בלול של תרנגולים כי מתיירא אם מרחיב הלול ייכנס ממנו הרחש ויזיק אותם, וכיון שאין דרך בני אדם להרחיב בלול של תרנגולים, לא גזרו בהרחבת כל נקב. זה טעם תנא קמא. ויש אומרים סוברים שגם בלול תרנגולים שייכת תוספת, במקרה שלא תיקנו מעיקרא כראוי, ועשוי להרחיבו, וגזרו חכמים בכל פתח. ע"פ הגמרא ורבינו חננאל.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומברר) היכי דמי לשמר, היכי דמי לחזק? (1) אמר רב חסדא: למעלה מן היין, זהו לשמר (הריח). למטה מן היין (כנגד היין), זהו לחזק. (2) רבה אמר: למטה מן היין נמי זהו לשמר (ומותר). והיכי דמי לחזק? כגון שניקבה למטה מן השמרים (בשולי החבית, שכל כובד היין לוחץ שם).

שיטות הראשונים

שובר אדם חבית להוציא ממנה גרוגרות: תוספות ורא"ש פירשו בחבית של מוסתקי³. ובה לא שייך בניין וסתירה. אבל בניין גמור וסתירה גמורה שייכא שפיר בכלים. **וריטב"א** פירש בסתם חבית⁴, ואפילו היה מתכוין לעשות פתח, אינו אלא כלאחר יד. שאין בדרך בני אדם לעשות כן; ולפיכך כל שאינו מתכוין לכך, התירו לאורחים ולצורך שבת⁵. וכן דעת רש"י ורשב"א. וכן רי"ף ורמב"ם לא הזכירו מוסתקי. והשו"ע⁶ פסק כתוספות והרא"ש⁷.

נקיבת מגופה של חבית להוציא ממנה יין: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, כחכמים, שנוקבים מגופה של חבית להוציא ממנה יין. וכרב הונא, שדוקא למעלה, אבל מצידה אסור, מפני שהוא כמתקן כלי. וכמסקנה, שאפילו ברומח אסור⁸. וכן פסק השו"ע⁹.

נקיבת נקב ישן: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, כשמואל, שנוקבים נקב ישן רק כשהיה במקום העשוי לשמר. וכדאסיק רבה דלחזק שאסור, כגון שניקבה למטה מן השמרים. וכן פסק השו"ע¹⁰.

- שכן בעירובין (ל"ד ב') גבי עירוב שנתנו במגדל, שאלה הגמרא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר; וקשה, הלא יכול לשבור החבית!
- דהתם (בביצה ל"ג ב') מתוך הדחק אוקימנא לרבי אליעזר במוסתקי, דאילו סתם חבית לא משתמע הכי. ואם איתא דאפילו לרבנן לית ליה היתירא אלא בהכי, הוה ליה לתלמודא לפרושי בהכי!
- והיה דמסכת עירובין, כבר פירש ריב"א ז"ל בתוספות דמייירי במגדל גדול של עץ שהוא חשוב כאהל ויש בו משום בנין וסתירה, וכשהוא שובר להוציא עירובו סותר על מנת לבנות הוא. מה שאין כן בחבית זו שהוא כלי קטן בעלמא ולא דמי לאהל ואין בו משום סתירה, וכיון שאינו מתכוין לעשות פתח מותר. ואילו היה שם מגדל קטן של עץ, הכי נמי דשרינן לשברו דלא שייך ביה בנין וסתירה (וכ"כ הרשב"א). ואינו נכון בעיני לחלוק בדבר זה בין מגדל גדול למגדל קטן. אלא כל מגדל של עץ כיון שנעשה דרך בנין **ושבריו עומדים לתקן**, חשיבא שבירתו סתירה על מנת לבנות. מה שאין כן בחבית (וסתם חבית של חרס, ראה תוספות רי"ד, חגיגה כ' א', ד"ה אמר) שאין לה חזרה, שאפילו היא גדולה אין בשבירתה משום סתירה. ריטב"א.
- או"ח שיד,א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ז) **ובביאור הגר"א הסכים לפוסקים דסבירא להו דאין סתירה בכלים אפילו כשעושה שבירה בכלי שלמה**; אם לא כשעושה אותה כלי ע"י השבירה, דאז חייב עכ"פ לכולי עלמא משום מכה בפטיש.
- ראה לעיל, סו"פ כירה, מ"ז א'-ב', גבי בנין וסתירה בכלים, בהרחבה רבה.
- ואף שעושה נקב גדול, ואינו דומה לפתח, דכיון דהוי מצידה, ודאי לפתח מכוין. שו"ע.
- או"ח שיד,ו. ומותר להתיז ראש החבית בסיף, דלאו לפתח מכוין, כיון שמסיר ראשה, שו"ע. כרבן שמעון בן גמליאל בברייתא. וכתב המשנ"ב (ס"ק כג) מותר להתיז, דאין בנין וסתירה בכלים. ומייירי בחבית גרועה שמדובק שבריה בזפת ולא בשלימה (וכמבואר בשו"ע שיד,א). ואם ירצה להתיז רק ראש המגופה לבד, אפילו בחבית שלמה שרי, דלא מקרי שבירה כיון שאינה מחוברת לחבית. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כג,ב).
- או"ח שיד,ב. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כג,א).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיד)

- א. אין בגין וסתירה בכלים. והני מילי, שאינו בגין ממש כגון חבית, **הגה:** שאינה מחזקת ארבעים סאה (ת"ה סי' ס"ה), שנשברה ודבק שבריה בזפת, יכול לשברה לקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכנו לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דאם כן הוה ליה מתקן מנא; אבל אם היא שלמה, אסור לשברה אפלו בעגין שאינו עושה כלי. ואפלו נקב בעלמא אסור לנקב בה מחדש, ואפלו יש בה נקב חדש, אם להרחיבו, אסור. **הגה:** ובלבד שיתפנו לכו (מרדכי פרק חבית). ואם היה סכין תקוע מערב שבת בחבית, מתר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתפנו להוסיף.
- הגה:** ודוקא שהוציאו גם כן פעם אחת מבעוד יום, אבל אם לא הוציאו מבעוד יום, אסור דהוי פסיק רישא דעושה נקב ופתח לחבית (תרומת הדשן סי' ס"ד). כלי שנתרועעה, אם מתר לטל ממנו חרס, עין לעיל סי' ש"ח סמ"ד.
- ב. היה בה נקב ונסתם, אם הוא למטה מן השמרים, אסור לפתחו דכיון שהוא למטה וכל כבד היין עליו צריך סתימה מעליא וחשיב כפותח מחדש; למעלה מן השמרים, מתר לפתחו.
- ג. במקום נקב ישן נוקבין אפלו במקדח (פי' כלי מיוחד לנקב), כגון שנשברה הברזא. ויש אומרים דלא שרי לנקב נקב ישן אלא בחבית של חרס שאין הסתימה מהדקת יפה, אבל בחבית של עץ שמהדקים מאד העץ שסותמים בה הנקב וחותרים ראשו על דעת שלא להוציאו, ודאי נראה שזה נקב חדש, ואסור.
- ו. מתר להתזיז ראש החבית בסוף דלאו לפתח מכון, כיון שמסיר ראשה; אבל לנקבה בצדה, בין של חבית בין של מגופה, אסור אפלו ברמח שעושה נקב גדול ואינו דומה לפתח, דכיון דהוי מצדה ודאי לפתח מכון. ולקב המגופה למעלה, מתר, דלאו לפתח מכון, שאין דרך לעשות פתח למעלה אלא נוטל כל המגופה.
- ח. חותלות (פי' מיני כלים) של תמרים וגרוגרות, אם הפסוי קשור בחבל, מתיר וסותר שרשרות החבל וחותר אפלו בסכין, ואפלו גופן של חותלות, שכל זה כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי לטל האכל שבהם.

הכנסת קנה חלול לחבית

- (קמ"ו ב') גובתא (לתקוע קנה חלול בנקב החבית, שיצא היין דרכו) - רב אסר. ושמואל שרי.
- (ומבאר) מחתך לכתחלה (לתקנו למידת הנקב), דכולי עלמא לא פליגי דאסור (שמתקן כלי). אהדורי (להחזירו כשנפל), דכולי עלמא לא פליגי דשרי.
- כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא. מאן דאסר (רב), גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה (כשהקנה לא מתאים לגמרי). ומאן דשרי (שמואל) לא גזרינן.
- ומסיק דפלוגתא דתנאי היא, ורבי יאשיה מיקל (כשמואל).
- דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן: הלכה כרבי יאשיה (שמותר ליתן את הקנה בתוך הנקב בשבת, אפילו אם מעולם לא התקינוהו שם).

שיטות הראשונים

- כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא:** פסקו הפוסקים כשמואל דשרי, כדפסק ר' יוחנן, וכרבי יאשיה. רש"י ור"ן פירשו שנחלקו במקרה שהשפופרת כבר חתוכה, אלא שלא ניתנה בנקב לידע אם מתאימה למידתו. ומדברי

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הרמב"ם¹¹ נראה שמפרש 'ולא מתקנא', כלומר שהשפופרת עצמה מחוסרת תיקון כלשהו, ואפילו הכי מותר להכניסה בנקב החבית. **ורבינו חננאל** כתב, לאו שצריכה תיקון כלי, כגון סכין, אלא תיקון ביד בלבד¹². **והשו"ע**¹³ סתם דבריו.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיד)

ה. מְתֵר לִתֵּן קֶנֶה חָלוּל (בְּחִבִּית אוּ בְרָזָא) (ש"ל מְרַדְכִי) לְהוֹצִיא יָיִן אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הָיָה בּוֹ מְעוֹלָם...

סתימת נקב בחבית

(קמ"ו א') (המשך משנה): ואם היתה נקובה (ובא לסתום הנקב בשבת), לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח. אמר רבי יהודה: מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בעֶרֶב (באחד שנתן שעווה על נקב החבית בשבת), ואמר חוששני לו מחטאת.

(קמ"ו ב') מישחא (שמן עב לסתום הנקב) - רב אסר. גזרינן משום שעוה. ושמואל שרי. לא גזרינן. אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף: בפירוש אמרת לן משמיה דרב, מישחא שרי.

אמר טבות רישבא אמר שמואל: האי טרפא דאסא (עלה הדס), אסור (לשים בנקב החבית).

מאי טעמא? רב ימר מדיפתי אמר: גזירה משום מרזב (שמא יכין מרזב¹⁴).

רב אשי אמר: גזירה שמא יקטום (העלה מן הענף. וייחשב כמתקן כלי, וחייב חטאת).

מאי בינייהו? איכא בינייהו דקטים ומנחי (שמונחים לפניו הרבה עלים קטומים. למאן דאמר שמא יקטום, כאן אין חשש).

גרסינן לעיל, **פרק תולין** (קל"ט ב').

אמרו ליה רבנן לרב אשי: חזי מר האי צורבא מרבנן דשקל ברא דתומא (שום) ומנח בברזא דדנא (חבית), ואמר לאצנועיה קמיכוניא.

אמר להו: הערמה קאמרת, הערמה (זו) בדרבנן היא (באיסורי דרבנן). וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה.

11. זה לשונו: "אין חותכין שפופרת שלקנה, מפני שהוא כמתקן כלי. היתה חתוכה - אף על פי שאינה מתקנת, מותר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמא יתקן."

12. ואם צריכה תיקון בסכין, או זולתו סכין כלי אחר, אסורה (היינו גם לרבי יאשיה המיקל). ר"ח. וכתב רבינו ירוחם, ונראה מפירוש רש"י, שאסור לתקן בגוף השפופרת שום דבר, ואפילו ביד, אלא לתת אותה בנקב לכתחלה, מאחר שחתוכה כבר. אבל רבינו חננאל כתב שמתקנה בידו, אבל לא בסכין.

13. או"ח שיד, והמשנ"ב (ס"ק כא) פירש כרש"י. וכתב, ועיין בב"י שכתב שמדברי הרמב"ם נראה שאף שהקנה חסר תיקון מותר להכניסו, ולא חיישינן שמא יתקנו. מקורות - ר"ן (סא ב ברי"ף, ד"ה לא מתקנא). רמב"ם (הל' שבת כגו). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחוה, נתיב יב, ח"ח).

14. רש"י. והרמב"ם להלן כתב: מפני שהוא **כעושה** מרזב בשבת.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

מישחא: רב אסר ושמואל שרי. ובגמרא, אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף, בפירוש אמרת לן משמיה דרב מישחא שרי. אבל רי"ף, **רמב"ם ורא"ש**, כתבו שהלכה כרב דאסר¹⁵. וכן פסק **השו"ע**¹⁶.

סתימת חבית בדבר שאין בו משום מירוח: כתב **הרמב"ם** "אסור לסתם נקב החבית ואפלו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי סחיטה, כגון שיסתם בקיסם או בצרור קטן". ואח"כ כתב "המתמרח רטיה - חייב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה, שמא ימרח. ואפלו בשמן אין סותמין את הנקב, גזירה משום שעוה".¹⁷ **והשו"ע**¹⁸ פסק שבשאר דברים, מותר.

נתינת עלה הדס בנקב החבית: פלוגתא דרב יימר ורב אשי. **הרי"ף** לא פסק הלכה כדברי מי. **הרא"ש** פסק כרב אשי, דבתרא הוא, שאמר גזירה שמא יקטום. ובדקטים ומנח - מותר. **והרמב"ם** פסק להחמיר כרב יימר שאמר גזירה משום מרזב¹⁹. ולפי זה אפילו בדקטים ומנח לפניו, אסור. **והשו"ע**²⁰ פסק **כרמב"ם**. **והרמ"א** בשם ויש מתירים כתב **כרא"ש**.

איכא בינייהו דקטים ומנח: מדברי הטור נראה שהוא מפרש, דעד כאן לא שרי רב אשי אלא בדאיכא עליה הרבה קטומים²¹. אבל גירסת **הרי"ף ורא"ש** ושאר פוסקים, 'ומנח'. **והרמ"א**²² נקט כלשון הטור.

סתימת חבית בהערמה: פסקו **רי"ף ורא"ש** דהערמה בדרבנן, וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. **והרמב"ם** כתב "אבל אם הניח שם אכל כדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר. ומתיר להערים בדבר זה". ולא הזכיר

15. וביאר הגר"א (או"ח שיד,יא) שמשפט זה לא היה בגירסתם (וראה ב"י).

16. או"ח שיד,יא. **בגדר מירוח**, על מה שפסק השו"ע (שטז,יא) לא ישפשף ברגליו רוק ע"ג קרקע, כתב המג"א (ס"ק כד): משמע דעל גבי רצפה שרי לדברי המתירין כיבוד במרוצף. וצ"ע דליתסר משום מירוח עצמו! ויש לומר, דממרח לא שייך אלא כשכונתו שיתמרח דבר על גבי חבירו. אבל הכא רוצה שיבלע בקרקע, והביאו המשנ"ב (ס"ק מט) להלכה (וראה משנ"ב ס' שכז, ס"ק טז, שהמצחצח נעליו על ידי מריחת שחור, יש בזה משום ממרח). וראה בהרחבה 'שמירת שבת כהלכתה' (ח"א, פרק לג, הערה נח), ושו"ת יביע אומר (ח"ד, או"ח, ס' כז). מקורות - רי"ף (סא ב בדפיו). רא"ש (ס' ח).

17. והתקשו המפרשים, אם אסור לסתום כל נקב, למה צריכים בשמן להגיע לגזירת שעוה, ובשעוה עצמה לגזירת מירוח. המגיד משנה חילק בין סתימה פנימית בעובי הנקב, לבין מירוח חיצוני. הב"י כתב שאפשר שאכן מדין בונה חייב בכל דבר. ואם סתמו בשעוה, אסור גם משום ממרח. וביאור הגר"א (שיד,יא, ס"ק לד) נשאר בצ"ע.

18. או"ח שיד,יא. דמשמע מהכא דלא אסרינן אלא בשעוה וכיוצא בו, שהוא דבר המתמרח, וכן בשמן עב אף על פי שאין מירוחו ניכר כל כך מכל מקום אסור כיון דשייך ביה מירוח קצת, דאתי לאיחלופי בשעוה. אבל בשאר כל הדברים, מותר לסתום החבית (ועיי"ש לגבי ההוא דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא, שבת קל"ט ב'). ב"י. והמשנ"ב (ס"ק מז) כתב, והאחרונים כתבו דהעיקר כדעת הרמב"ם שחולק על זה, וסבירא ליה דאפילו אם אין היין יוצא דרך שם, גם כן אסור ליתן שום דבר בתוך הנקב לסתמו משום דהוי כעין בונה, אלא דעל גבי הנקב מלמעלה דלית ביה משום בניין, אינו אסור כי אם בדבר שמתמרח. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כג,ג, כג,יא).

19. ביאר הגר"א (שיד,ה, ס"ק כ), משום שסובר הרמב"ם דרב אשי (שאמר גזירה שמא יקטום), דלא כהלכתא הוא, דקיי"ל אוכלי בהמה מותר לקטום. ואף בקשים אינו אלא שבות, כמש"כ פ"ד דיום טוב (ביצה ל"ג ב'). ורב אשי נמי לא אמר כן (משום שסובר כן) להלכה, אלא לפרושי דשמואל (שאמר האי טרפא דאסא, אסור).

20. או"ח שיד,ה, מקורות - רי"ף (סא ב בדפיו). רמב"ם (הל' שבת כג,ו). רא"ש (ס' ח).

21. שאם יתקלקל האחד, יקח אחר ולא יצטרך לקטום; אבל אם אין שם אלא עלה אחד קטום, אסור, שמא יתקלקל ויבוא לקטום עלה אחר ולהניח במקום הראשון. וכתב הב"י, ואפשר שהביאו לפרש כן מה שכתוב בנוסחי דידן בגמרא 'איכא בינייהו דקטים ומנח', וכיון דקאמר מנחי בלשון רבים, משמע ליה דעלים רבים קאמר. וכן כתב בביאור הגר"א (ס"ק כא).

22. או"ח שיד,ה, ע"פ ב"י והגהות הגר"א על הש"ס.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שצריך להיות ת"ח. והשו"ע פסק כרי"ף ורא"ש²³.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיד)

ה. מתיר לתן קנה חלול (בחבית או ברזא) (ש"ל מרדכי) להוציא זין אף על פי שלא היה בו מעולם, אבל לתן עלה של הדס בנקב שבחבית שהעלה עשוי כמרזב והזין זב דרך שם, לא, דגזרינן שלא יתקן מרזב לזינו שיפיל הזין לתוכו וילך למרחוק, דכשלוך העלה ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב, ולא דמי לברזא או קנה שאינו עושה בו שום מעשה. **הגה:** ויש מתירים אפילו בעלה של הדס במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמא יקטם (הרא"ש סוף פרק חבית וטור).
יא. אסור לתן שעוה או שמן עב בנקב החבית לסתמו מפני שהוא מקרחת, (פי' הערוך סיכה משיחה טיחה מריחה שיעה ענין א' הוא), אבל בשאר דברים, דלית בהו משום מרוח (הואיל ואין הזין יוצא אז) (בית יוסף), מתיר. ואם היה הזין יוצא דרך הנקב, אסור (לסתמו ואפילו) לתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מכונן אלא להצניעו שם. ואם הוא תלמיד חכם, מתיר לו להערים בכך.

טלטול כרים וכסתות ברשות הרבים

(קמ"ו ב') בי סדיא (מצעים) של לבד להציע תחתיו במקום כר וכסת) - רב אסור (להביאם דרך מלבוש דרך רשות הרבים כשמעוטף בו). ושמואל שרי.

(ומבאר) ברכין (שדרך להתחמם בהם) דכולי עלמא לא פליגי דשרי. בקשין דכולי עלמא לא פליגי דאסור. כי פליגי במיצעי. מאן דאסור (רב), מיחזי כמשוי (ואסור מדרבנן). ומאן דשרי (שמואל), לא מיחזי כמשוי.

ואמרין, הא דרב לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר. דרב איקלע להווא אתרא, דלא הוה ליה רווחא (לכל התלמידים). נפק יתיב בכרמלית. אייתו ליה בי סדיא. לא יתיב. מאן דחזא סבר משום דבי סדיא אסור. ולא היא! דרב אכרוזי מכריז: בי סדיא שרי. ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו (משום כמה חכמים שהיו שם שלא היה להם על מה לישב).

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שא)

לה. לבדים הקשים, אסור להביאם ברשות הרבים או בכרמלית כשהוא מעטף בהם. ואם אינם קשים הרבה, מתיר.

²³ או"ח שיד, יא. והמשנ"ב כתב (ס"ק נ), וכתב המג"א דאף דקיי"ל דהאידינא אין לנו דין ת"ח, מכל מקום לענין זה אין להחמיר ע"ש. ויש שחולקין עליו. מקורות - רי"ף (נז ב בדפיו). רמב"ם (הל' שבת כגג). רא"ש (פרק תולין, סי' ה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

נתינת תבשיל בבור ובחמה ומי שנשרו כליו במים

(קמ"ו ב') **משנה:** נותנין תבשיל לתוך הבור, בשביל שיהא שמור (שלא יסריח מחמת החום). ולא גזרינן משום אשוויי גומות (כשיושיב קדירתו בקרקע הבור).

(המשך **משנה:**) ואת המים היפים (המיועדים לשתייה) ברעים (במקוה מים רעים), בשביל שיצננו. ואת (התבשיל) הצונן בחמה, בשביל שיחמו (ולא חוששים שמא יבוא להטמין ברמץ, לחממו).

(המשך **משנה:**) מי שנשרו²⁴ כליו בדרך במים, מהלך בהן ואינו חושש (שמא יבוא לסוחטם בשבת). הגיע לחצר החיצונה (הסמוכה למבוא העיר שהיא משתמרת), שוטחן בחמה, אבל לא כנגד העם.

אמר רב יהודה אמר רב: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור.

(ומקשה) **תנן** (במשנתנו): שוטחן בחמה, אבל לא כנגד העם!

(ומתרץ) תנאי היא **דתניא:** (4) שוטחן בחמה, אבל לא כנגד העם. (2) ר' אלעזר ורבי שמעון אוסרין (אפילו בחדרי חדרים).

שיטות הראשונים

איסור מפני מראית העין האם בחדרי חדרים מותר: רב ניסים גאון, רז"ה, והתרומה פסקו כסתם מתניתין, וכתנא קמא בברייתא, ששוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. והרי"ף, רמב"ם, רא"ש, סמ"ג ועוד, פסקו כדעת רבי אלעזר ורבי שמעון, וכרב, שכל שאסור משום מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור. וכן פסק **השו"ע**²⁵.

הנחת בגדים רטובים ליד מקור חום: כתב **המרדכי** שאסור לנגב הבגדים ששרויין במים סמוך לאש, משום מלבן. ועוד יש לאסור משום מבשל²⁶, כמו מאן דשדא סיכתא לאתונא, דחייב משום מבשל (שבת ע"ד ב'). וכ"פ **השו"ע**²⁷.

האם האיסור בחדרי חדרים גם באיסור דרבנן: כתבו **תוספות ורא"ש** דוקא במקום שיש חשש שיחשדוהו הרואים שעשה איסור דאורייתא, כגון כאן בכיבוס, בזה אסור אפילו בחדרי חדרים. משא"כ בדבר שהוא איסור דרבנן

24. כתבו תוספות (ד"ה מי) ועוד ראשונים, שפירושו מי שנפלו כליו במים, מלשון פירות הנושרין (וכן פירש רש"י כאן). ואינו לשון שרייה כמו שפירש רש"י לעיל (ס"ה א'). ותדע לך מדאמרין בריש פרק משילין (ביצה ל"ה ב') מאן דתני מנשרין לא משתבש, כדתנן התם מי שנשרו כליו במים.

25. או"ח שאמה. כתב המשנ"ב (ס"ק קסג), עיין מג"א שמצדד לומר דדוקא כשנשרה במים; אבל אם נפלו מים מועטים עליהם, מותר לשטחן, דליכא למיחש בזה שיחשדוהו שכבסן. אבל הרבה אחרונים סוברים דאין לחלק בזה. וכתב כף החיים (אות רנח), שבגדי קטנים המלוכלכים בצואה, שאין חשש שיחשדו שכיבסם, מותר לשטחן בביתו שיתייבשו (והסתפק אולי אפילו בלי צואה, עיי"ש). וכן במגבות ידיים שניכר שהן מלוכלכות. (אות רנט). עוד כתב (אות רס) שאם כבר שטחם בשבת, אין מחייבים אותו להסירם, עיי"ש. מקורות - רי"ף (סב א בדפיו). רמב"ם (הל' שבת כבג). רב ניסים גאון (הו"ד ברא"ש ועוד). רא"ש (סי' ט). ר"ן (ביצה ד ב ברי"ף, ד"ה ומיהו). סמ"ג (לאוין סה). רבינו ירוחם (נתיב יב, חלק יד). ספר התרומה (הל' עבודה זרה, סי' קמב). רז"ה (שבת כח ב ברי"ף).

26. אע"ג דאפילו בחמה אסור, התם משום מראית עין בלבד. אבל נגד האש יש גם איסור תורה. משנ"ב.

27. או"ח שאמו. וכתב המשנ"ב (ס"ק קע), והוא הדין דאסור להניחן על התנור במקום שהיד סולדת בהם. ובמקום שאין היד סולדת בהם מותר לנגבן; והוא שלא יניחם דרך שטיחה, דאם שוטחם כדרכם אסור בכל גווני (כמבואר בסוגיין). מקורות - מרדכי (פרק תולין, סי' תלד).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אפילו לפי מה שיסברו הרואים, לא החמירו לאסור בזה כי אם בפרהסיא.²⁸

האם מחויב להכניס כביסה התלויה מערב שבת: כתב **הרשב"א** שלא אסרו לשוטחן בחמה משום מראית העין אלא כששטחן בשבת. אבל שטחן מערב שבת, אפילו מאן דפסק כרב יהודה מודה דאין צריך לסלקן. וכן פסק השו"ע²⁹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שא)

מה. מי שגששו כליו במים, הולך בהם ואינו חושש שפא יבא לידי סחיטה. ולא ישטחם לנגבם, מפני מראית העין, שלא יחשדוהו שפכסן בשבת. ואפלו בחדרי חדרים, שאין שם רואים, אסור. ולא אסרו אלא לשטחן בשבת, אבל אם שטח מערב שבת כלים המכבסים, אינו חייב לסלקן בשבת. מו. בגדים השרוים במים, אסור לנגבם סמוך לאש. **הגה:** ואסור לטלטלם שפא יבא לידי סחיטה, והוא שמקפיד על מימיו (מרדכי פרק חבית). ואסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק ולפלל במים, שפא ישרו כליו ויבא לידי סחיטה. (רי"ו חלק ג') מז. לא ישטח אדם את כליו בשבת, אפלו מן הזעה.

²⁸ **ולעניין הלכה**, כן פסק המשנ"ב (שא,מה, ס"ק קסה), וכן פסק כף החיים (אות רסא). וכתב בבית"ל (ד"ה בחדרי), דאף דלאו מילתא דפסיקא הוא (דהר"ן בפ"ק דיו"ט תירץ תירוץ אחר על קושית התוספות, עיי"ש), מכל מקום נראה דיש לסמוך על זה לדינא, משום דיש כמה פוסקים (רב ניסים גאון, רז"ה, וספר התרומה) דלא סבירא להו כלל הא דרב. ונהי דבעיקר דינא דרב אין לסמוך עליהם, דהר"ף והרמב"ם והרא"ש והסמ"ג והר"ן כולם פסקו כוותיה דרב, עכ"פ באיסור דרבנן יש לצרף לזה דעת המקילין הנ"ל, שלא לאסור מפני מראית העין כי אם נגד העם ולא בחצרו. מקורות - תוספות (כתובות ס' א', ד"ה ממעכן). רא"ש (שבת, כב, ס' ט).

²⁹ או"ח שא,מה.